

Жила Катерина Сергіївна

здобувачка вищої освіти

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник:

Кириченко Олег Вікторович

доктор юридичних наук, доцент

професор кафедри права

Дніпровського гуманітарного університету

ВІДМЕЖУВАННЯ ВБИВСТВА ЧЕРЕЗ НЕОБЕРЕЖНІСТЬ ВІД УМИСНОГО ВБИВСТВА

Наявність систем складів злочинів зі спільними ознаками у системі всіх законодавчих моделей кримінально караної поведінки об'єктивно обумовлена багатьма причинами: необхідністю диференціації кримінальної відповідальності, правилами законодавчої техніки щодо формування такого системного об'єкта, як кримінальний закон, зокрема, тим, що однакові явища реальної дійсності повинні бути відображені однаковими поняттями тощо.

Система складів злочинів зі спільними ознаками, як і будь-яка інша, характеризується наявністю елементів, розташованих у певному порядку (для цієї системи це конкретні склади злочинів), та наявністю взаємозв'язків між ними.

Правильність вибору конкретної кримінально-правової норми чи норм, що передбачають вчинений злочин, що є метою кримінально-правової кваліфікації, залежить від точності виявлення місця і зв'язків конкретних складів злочинів у системі складів злочинів зі спільними ознаками [1, с. 184-185]. Визначити місце і зв'язки конкретних складів злочинів у системі складів злочинів зі спільними ознаками можливо шляхом порівняння складів злочинів за їхніми ознаками і виявлення зв'язків між відповідними законодавчими конструкціями.

Таким чином, зміст розмежування складів злочинів полягає у визначенні місця і зв'язків конкретного складу злочину у системі складів злочинів зі спільними ознаками, як її елемента, що здійснюється шляхом порівняння змісту та встановлення відношення між обсягами понять, що відображують кореспондуючі ознаки складів злочинів.

Відповідно до теорії кримінального права розмежування складів злочинів відбувається на трьох рівнях:

- на рівні конструювання складу злочину, що здійснюється в процесі законотворчої діяльності;
- на рівні тлумачення кримінального закону;
- на рівні застосування кримінального закону, що здійснюється в процесі кримінально-правової кваліфікації.

Виходячи з об'єктивної суті явищ, за якими відрізняються прояви суспільно небезпечної поведінки, та з врахуванням положень про відношення між поняттями, у відповідні законодавчі конструкції повинні бути закладені ознаки, за якими відрізняються склади злочинів зі спільними ознаками. Таким чином, будуть законодавчо визначені типи співвідношення складів злочинів зі спільними ознаками.

Порівняння між собою спільних ознак складів злочинів, а також тих ознак, зміст яких не співпадає у складах злочинів, що порівнюються, дасть можливість у процесі тлумачення та кримінально-правової кваліфікації зробити висновок про наявний тип співвідношення між складами злочинів зі спільними ознаками. А також визначити домінуючий тип співвідношення у разі, коли у співвідношенні між одними й тими самими складами злочинів виявляється кілька пар кореспондуючих ознак з різним логічним відношенням між відповідними поняттями.

Таким чином процес розмежування складів злочинів у кримінально-правовій кваліфікації повинен проходити у такій послідовності:

- виявлення спільних ознак складів злочинів: 1) встановити ознаки, зміст яких збігається; 2) виділити з них ті, які є спільними;
- виявлення кола складів злочинів зі спільними ознаками, які відповідно потребують розмежування;
- виявлення ознак складів злочинів, за якими вони відрізняються;
- з'ясування їх змісту та функцій;
- виявлення типу співвідношення складів злочинів зі спільними ознаками й відповідно виду розмежування, який має місце стосовно конкретної пари чи групи складів злочинів;
- застосування правил кримінально-правової кваліфікації, іманентних встановленому виду розмежування складів злочинів [2, с. 43-58].

Кримінальна відповідальність за вбивство через необережність передбачено ст. 119 Кримінального кодексу України (далі – КК України), а за умисне вбивство – ст. 115, де визначено умисне вбивство як умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині [3].

Тому у першу чергу вбивство через необережність слід відмежовувати від умисного вбивства. Враховуючи те, що ці склади злочинів відрізняються за формою вини, то відмежування слід здійснювати за ознаками суб'єктивної сторони злочинів.

Так, умисне вбивство характеризується умисною формою вини у вигляді прямого або непрямого умислу, тобто винний усвідомлює суспільно небезпечний характер свого діяння, передбачає його суспільно небезпечні наслідки у вигляді смерті іншої людини й бажає або свідомо допускає їх настання. Питання про умисел необхідно вирішувати виходячи із сукупності всіх обставин вчиненого діяння, зокрема враховувати спосіб, знаряддя злочину, кількість, характер і локалізацію поранень та інших тілесних ушкоджень, причини припинення злочинних дій, поведінку винного і потерпілого, що передувала події, їхні стосунки.

Вбивство з необережності, на відміну від умисного вбивства, має місце лише при необережній формі вини, для якої характерне поєднання усвідомлення особою суспільно небезпечного характеру свого діяння (дії чи бездіяльності) та недбалого або самовпевненого ставлення до настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння. Необережність є злочинною самовпевненістю, якщо особа передбачала можливість настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння (дії або бездіяльності), але легковажно розраховувала на їх відвернення. Необережність є злочинною недбалістю, якщо особа не передбачала можливості настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння (дії або бездіяльності), хоча повинна була і могла їх передбачати [4].

У зв'язку з цим доречно навести приклад з судової практики щодо умисного вбивства військовослужбовця. У постанові Другої судової палати Касаційного кримінального суду від 04.07.2020 р. по справі № 221/6129/17 зазначено: «Як установили суди, характер пострілів та локалізація тілесних ушкоджень, завданих старшому лейтенантові, вказують на те, що постріли були не випадковими, а прицільними, адже здійснювалися в грудну клітину, де розташовані життєво важливі органи. Крім того, військовослужбовець продовжував стріляти, доки не досяг бажаного результату. Постріли припинив після того, як потерпілий упав на землю, що виключає можливість характеризувати дії засудженого як необережні. Крім того, під час судових засідань військовослужбовець зазначив, що він спочатку зняв автомат із запобіжника, відвів затворну раму назад, а потім зробив постріли, тобто цілеспрямовано та усвідомлено вчинив усі необхідні дії для здійснення пострілів із вогнепальної зброї. Верховний Суд України вказав, що врахувавши всі встановлені обставини справи, зокрема характер і спосіб дій засудженого, місце вчення злочину, тактико-технічні характеристики автомата, а також кількість пострілів, суди дійшли правильного висновку про наявність у військовослужбовця умислу саме на заподіяння смерті потерпілому, а тому його дії правильно кваліфіковані за ч.1 ст.115 КК України» [5].

Отже, виокремлення вбивств через необережність від умисних вбивств здійснено законодавцями, насамперед, у зв'язку з тим, що особа, яка вчинила вбивство через необережність не заслуговує на покарання ідентичне покаранню за умисне вбивство. Оскільки, особа, яка вчиняє вбивство з необережності не становить такого ж рівня суспільної небезпеки, як особа, яка умисно позбавила іншу особу життя, так як необережне вбивство свідчить про відсутність умислу, підготовки до злочину, попереднього усвідомлення, на психологічному рівні, людиною свого жахливого вчинку.

При розмежуванні даних злочинів задля подальшої кваліфікації злочинів слід враховувати, в першу чергу, суб'єктивну сторону складу злочину. Оскільки основною відмінністю між умисним вбивством та вбивством з необережності виступає безпосередньо ставлення особи до вчинення злочину та наявність прямого умислу. Слідчі повинні чітко

розмежувати дані злочини саме за суб'єктивною стороною задля здійснення об'єктивного та справедливого досудового розслідування.

Список використаної літератури:

1. Юдин Э.Г. Системный подход и принцип деятельности. Методологические проблемы современной науки. Москва : Наука, 1978. 269 с.
2. Брич Л.П. Теорія розмежування складів злочинів: монограф. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. 712 с.
3. Кримінальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131 (із змінами та доповненнями).
4. Коментар до статті 25. Необережність та її види. <http://yuristonline.com/ukr/uslui/yuristam/kodeks/024/025.php>
5. Постанова Другої судової палати Касаційного кримінального суду від 04.07.2020 р. по справі №221/6129/17.